

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060103

DOM
2023-07-06
Stockholm

Mål nr
P 2498-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2022-02-15 i mål nr P 1191-21, se bilaga A

PARTER

Klagande

Kils kommun

Ombud: Advokat V.F.

Motpart

1. J.G.
2. L.J.
3. A.K.
4. I.W.

Ombud för 1–4: P.P.

SAKEN

Detaljplan för A, B och C i Kils kommun

Dok.Id 1938205

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen fastställer punkten 2 i mark- och miljödomstolens domslut.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kils kommun (kommunen) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska fastställa kommunens beslut att anta detaljplan för Södra Grimstad.

J.G.,L.J.,A.K.ochI.W.

(J.G. m.fl.) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kommunen har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen och därutöver tillagt i huvudsak följande. Mark- och miljödomstolen har vid sin bedömning utgått från antaganden och utgångspunkter som får anses vara felaktiga. Domstolen har i och för sig funnit att det saknas skäl att ifrågasätta kommunens utpekande av aktuellt område som ett s.k. område för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-område). Trots detta har utpekandet inte fått något genomslag i domstolens bedömning av förutsättningarna för att upphäva strandskyddet i området på det sätt som detaljplanen förutsätter. Det saknas en tydlig koppling mellan områdets karaktär som ett LIS-område och de enligt domstolen bristande förutsättningarna för att upphäva strandskyddet. I stället verkar det enligt domstolen vara fråga om helt frikopplade bedömningar. Så kan rimligtvis inte vara fallet.

Mark- och miljödomstolen har även bedömt förutsättningarna för att upphäva strandskyddet för detaljplanens olika delar för sig i stället för att se till detaljplanen som helhet. Att en sådan uppdelning ska göras kan inte utläsas av praxis. I stället är det nödvändigt att se detaljplanen som en helhet för att bedöma dess påverkan på strandskyddets syften.

Ser man exempelvis till delområdena betecknade som W_1 (gemensam brygga får uppföras för intilliggande fastigheter) och V_1 (mark tillhörande gemensam brygga) ger dessa tillsammans en helhetslösning för åtkomsten till vattnet för det detaljplanerade området som säkerställer att kommande byggnationer inte sker utanför det markerade

området. Det ifrågasätts att den byggnation som tillåts inom området skulle kunna medföra en avhållande effekt för allmänheten. Dessutom ingår i område V₁ ett stråk med punktprickad mark som alltså inte får bebyggas och där strandskyddet fortsatt gäller. Någon möjlighet att i denna del av området hindra fri passage borde inte finnas.

Mark- och miljödomstolen har även i flera avseenden bedömt att detaljplanen inte i tillräcklig mån säkerställer fri passage längsmed vattnet till följd av bristande reglering avseende utformningen av den bebyggelse som kommer uppföras på delområde betecknat som B (bostäder). Dessa överväganden är sådana som typiskt ska hanteras inom ramen för ett bygglovsärende och inte en detaljplan. Samtliga bygglov kommer att prövas mot detaljplanens skrivningar om fri passage och i praktiken kommer det inte vara möjligt att bygga på ett sätt som hindrar fri passage.

Såvitt avser delområde betecknat som N₁ (grillplats med vindskydd) skulle användningen förstärka allmänhetens möjlighet att nyttja området på ett bra sätt. Området är väl avskilt från övriga delar av de bebyggda områdena och omges i sig av områden som inte får bebyggas. Det har sedan tidigare funnits en grillplats på aktuell plats och regleringen syftar till att säkerställa att en ny grillplats uppförs på samma ställe. Återigen måste detaljplanen bedömas som en helhet och att det i denna del skulle krävas någon särskild utredning från kommunens sida är inte rimligt.

Vad J.G. m.fl. fört fram under målets handläggning angående den tilltänkta exploatörens personliga förhållanden saknar betydelse för detaljplanens antagande och möjligheterna att genomföra planen.

J.G. m.fl. har anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen och därutöver tillagt i huvudsak att det saknas skäl att frångå den bedömning som mark- och miljödomstolen har gjort i målet samt att det med hänsyn till den tilltänkta exploatörens personliga förhållanden kan ifrågasättas huruvida detaljplanen överhuvudtaget kommer kunna genomföras.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Enligt planbeskrivningen syftar den av mark- och miljödomstolen upphävda detaljplanen till att möjliggöra maximalt 35 nya tomter för småhus i lantlig miljö intill sjön Stor-Emsen. En del av tomterna är tänkta att placeras inom områden som idag omfattas av strandskydd varför strandskyddet enligt planen upphävs inom delar av planområdet. Därutöver upphävs strandskyddet även i de delar av planområdet som betecknas W₁ (gemensam brygga får uppföras för intilliggande fastigheter), V₁ (mark tillhörande gemensam brygga), E₁ (teknisk anläggning) och N₁ (grillplats med vindskydd).

Av 4 kap. 17 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL, följer att en kommun genom en detaljplan får upphäva strandskyddet enligt 7 kap. miljöbalken för ett område om det finns särskilda skäl för det och om intresset av att ta området i anspråk på det sätt som avses med planen väger tyngre än strandskyddsintresset. Bestämmelserna i 7 kap. 18 c–18 g §§ miljöbalken ska tillämpas på detaljplanebestämmelser om upphävande av strandskydd.

Utgör området inom vilket strandskyddet upphävs ett LIS-område?

Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning att området inom vilket strandskyddet enligt detaljplanen upphävs får anses utgöra ett sådant område för landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-område) som avses i 7 kap. 18 e § miljöbalken.

Finns det särskilda skäl för att upphäva strandskyddet i delar av planområdet?

Som särskilt skäl för att upphäva strandskyddet inom ett LIS-område får beaktas om ett strandnära läge för en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd bidrar till utvecklingen av landsbygden (se 7 kap. 18 d § miljöbalken).

Det ska göras en övergripande bedömning av hur den planerade åtgärden kan bidra till ökad ekonomisk aktivitet på orten eller i bygden på längre sikt. Som exempel nämns i förarbetena att det kan vara fråga om mindre anläggningar för turism eller näringsverksamhet men också byggnader som inrymmer exempelvis bostäder, affärer eller andra servicefunktioner (se prop. 2008/09:119 s. 107).

Såvitt avser förutsättningarna för att inom ramen för en detaljplan upphäva strandskydd är det av betydelse om planens genomförande som helhet kan förväntas bidra till ökad ekonomisk aktivitet på orten på längre sikt.

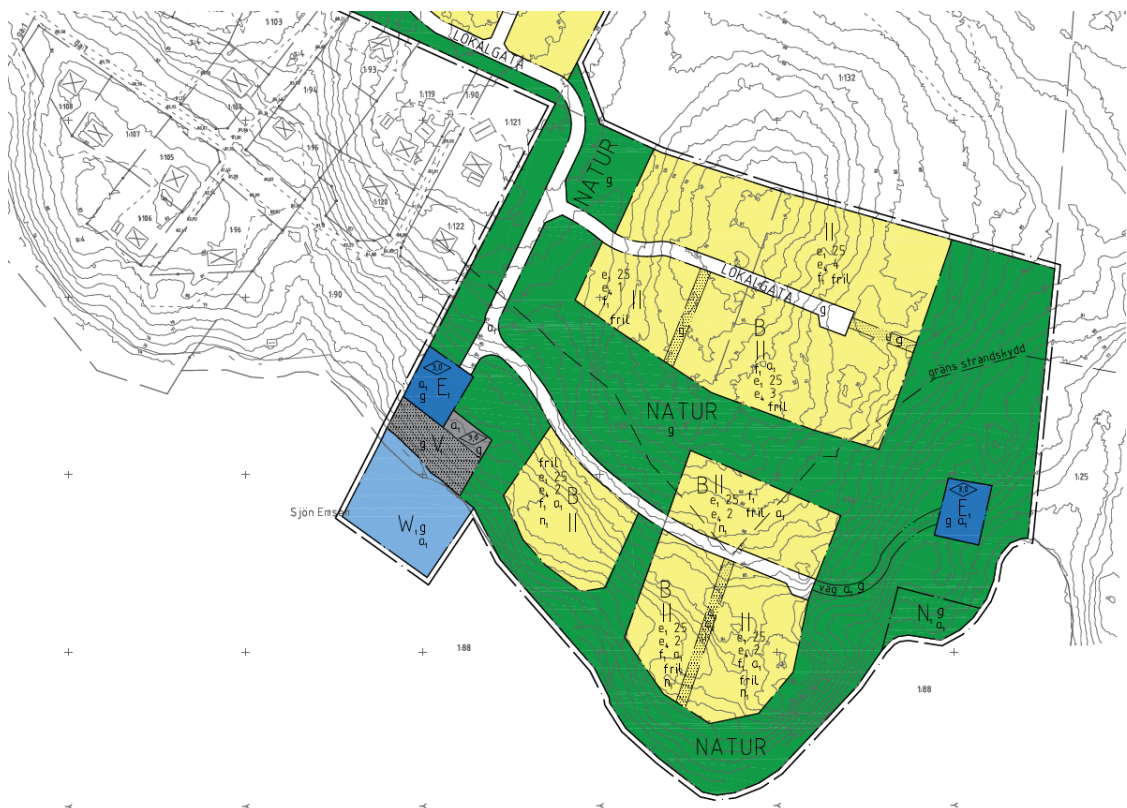
Att en detaljplan möjliggör etablering av såväl permanent- som fritidsbostäder har i praxis bedömts kunna bidra till en utveckling av landsbygden genom att befolkningstillskottet både skapar underlag för den lokala service som redan finns och för en ökad service (se exempelvis rättsfallen MÖD 2021:24 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 10 oktober 2019 i mål nr P 4928-18).

Av de maximalt 35 småhustomter som möjliggörs genom detaljplanen planeras 17 av dessa inom det utpekade LIS-området. Den planerade exploateringsgraden möjliggör permanentboende. I planbeskrivningen anges att det befolkningstillskott som därigenom uppnås kan förväntas bidra till utvecklingen av landsbygden genom att stärka serviceunderlaget för den närliggande orten Högboda. Det strandnära läget för de åtgärder detaljplanen skapar förutsättningar för kan således anses bidra till utvecklingen av landsbygden på det sätt som avses i 7 kap. 18 d § miljöbalken. Det föreligger därmed sådana särskilda skäl som krävs för att strandskyddet ska kunna upphävas.

Säkerställer detaljplanen fri passage för allmänheten längs strandlinjen?

Ett upphävande av strandskyddet ska inte omfatta ett område som behövs för att mellan strandlinjen och byggnaderna eller anläggningarna säkerställa fri passage för allmänheten och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet (se 7 kap. 18 f § första stycket miljöbalken). Det gäller dock inte om en sådan användning av området närmast strandlinjen är omöjlig med hänsyn till de planerade byggnadernas eller anläggningarnas funktion. Bedömningen ska göras först om det konstaterats att det i och för sig föreligger särskilda skäl för att upphäva strandskyddet eller meddela dispens (a.prop. s. 77). För att bestämmelsen ska få genomslag behöver området i fråga ha en sådan omfattning att det i praktiken inte avhåller allmänheten från att passera. Områdets bredd bör normalt vara minst några tiotals meter, men detta kan variera bl.a. beroende på förhållandena på platsen. Avsikten är att strandskyddets syften även fortsättningsvis ska kunna tillgodoses inom detta område (a.prop. s. 112).

Enligt planbeskrivningen består den sydvästra delen av området (C) närmast strandlinjen av en strandremsa på ca 20 meter med fina äldre kvarlämnade tallar och yngre uppslag av löv och barr. Sydöstra delen av planområdet (B) domineras i sin tur av granskog som är i sista gallringsfasen eller slutavverkningsbar. Naturen bedöms som relativt opåverkad längs med strandlinjen. Vidare framgår att strandkanten är bevuxen ända ned till vattenbrynet och att det finns en tydlig stig längs strandkanten.

Del av plankartan

Området mellan strandlinjen och kvartersmarken för bostäder

Av planbeskrivningen följer att bredden på naturmarken mellan strandlinjen och kvartersmarken för bostäder varierar mellan 18–40 meter och att denna är anpassad efter markens topografi och de naturliga avgränsningar som därigenom uppstår. Ett sådant avstånd får enligt Mark- och miljööverdomstolen under nu aktuella förhållanden anses vara godtagbart.

Detaljplanen innehåller inte några planbestämmelser avseende byggnadernas placering på de avsedda tomterna. För den aktuella kvartersmarken gäller dock planbestämelsen n_1 som innebär att fastighetsgränsen mot naturmarken ska markeras med en tydlig gräns. Risken för att hemfridszonen, som byggnaderna ger upphov till, utvidgas till att även omfatta naturområdet utanför kvartersmarken får därmed anses vara låg. I sammanhanget noterar Mark- och miljööverdomstolen även att den befintliga vegetationen inom området kommer att bidra med en naturlig avskärmning i förhållande till kvartersmarken. Inom denna del av planområdet tillgodoses alltså kravet på fri passage i tillräcklig mån.

Område N_1 (Grillplats med vindskydd)

Inom denna del av planområdet upphävs strandskyddet fram till strandlinjen. Av planbeskrivningen framgår att det inom området tidigare har funnits en grillplats som växt igen och att ett skäl till planläggningen är att platsen ska rustas upp för att åter bli tillgänglig.

Med hänsyn till att området inte direkt ansluter till kvartersmarken för bostäder och att grillplatsen med vindskydd stärker den allemansrättsliga tillgången till området bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns något hinder mot att upphäva strandskyddet inom aktuellt område.

Område V_1 (Mark tillhörande gemensam brygga)

Kommunen har anfört att fri passage för allmänheten säkerställs inom området genom att en del av marken är punktprickad och att strandskyddet inte upphävs inom det punktprickade området. Att så är fallet framstår dock som otydligt utifrån plankartan då det punktprickade området inte avskiljs från den del av området V_1 inom vilket strandskyddet upphävs enligt den administrativa bestämmelsen a_1 med en administrativ gräns. Mot bakgrund av att kommunen i planen anger att vissa bestämmelser utgör administrativa bestämmelser, som hade ett uttryckligt stöd i Boverkets allmänna råd om planbestämmelser för detaljplaner (BFS 2014:5) som gällde när förslaget till detaljplan togs fram, får strandskyddet anses upphävt inom hela område V_1 , dvs. även inom det punktprickade området. Det finns därmed enligt Mark- och miljööverdomstolen en risk för att området kan komma att användas på ett sådant

sätt att allmänheten avhålls från att passera området. Till följd därav kan detaljplanen inte anses säkerställa fri passage för allmänheten i detta avseende.

Av 13 kap. 17 § andra stycket PBL följer att för det fall ett beslut att anta en detaljplan strider mot en rättsregel ska beslutet upphävas i sin helhet. Eftersom detaljplanen inom område V₁ inte tillgodoser kravet på fri passage för allmänheten i 7 kap. 18 f § första stycket miljöbalken ska kommunens beslut att anta planen upphävas.

De förhållanden som J.G. m.fl. har pekat på beträffande den tilltänkta exploatören saknar betydelse för prövningen i målet.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv, Åsa Hanna, referent, Li Brismo, och tekniska rådet Johan Hjalmarsson.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Jenny Vilander.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2022-02-15
meddelad i
Vänerns borg

Mål nr P 1191-21

PARTER

Klagande

1. L.A.

2. L.A.

3. C.B.

4. H.B.

5. P.F.

6. M.F.

7. J.G.

8. S.H.

9. L.J.

10. A.K.

Dok.Id 540404

Postadress

Box 1070
462 28 Vänerns borg

Besöksadress

Hamngatan 6

Telefon

0521-27 02 00

Telefax

E-post: mmd.vanersborg@dom.se
www.domstol.se/vanersborgs-tingsratt/

Expeditionstid

måndag – fredag
08:00–16:00

11. G.K.

12. A.L.

13. G.M.

14. A-K.N.

15. B.N.

16. K.N.

17. B.O.

18. T.O.

19. B.O.

20. R.O.

21. L.R.

22. A.S.

23. H.K.S.

24.T.S.

25. I.W.

Ombud för 1-25: Advokaten L.R.

Motpart

Kils kommun

Ombud: Advokaten V.F.

ÖVERKLAGAT BESLUT

Kommunfullmäktige i Kils kommuns beslut den 28 januari 2021 i ärende nr
KS/2020:576, se bilaga 1

SAKEN

Detaljplan för A, B och C i Kils kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avvisar överklagandena från L.A., L.A., C.B., H.B.,
P.F., M.F., S.H., G.K., G.M., A-K.N., B.N., K.N., B.O., T.O., B.O., R.O., L.R.,
A.S. H.K.S. och T.S.

2. Mark- och miljödomstolen upphäver Kommunfullmäktige i Kils kommuns beslut den 28 januari 2021 (KF § 10, dnr KS/2020:576) att anta detaljplan för A, B och C.

BAKGRUND

Kommunfullmäktige i Kils kommun (kommunen) beslutade den 28 januari 2021 (KF § 10, dnr KS/2020:576) att anta detaljplan för A, B och C. Enligt planbeskrivningen syftar planen till att möjliggöra maximalt 35 nya tomter för småhus i en lantlig miljö intill sjön Stor-Emsen.

YRKANDEN M.M.

L.A., L.A., C.B. H.B., P.F., M.F., J.G., S.H., L.J., A.K., G.K., A.L., G. M., A.-K. N., B.N., K.N. B.O., T.O., B.O., R.O., L.R., A.S., H.K.S., T.S. och I.W., har yrkat att beslutet att anta detaljplanen ska upphävas. De har anfört i huvudsak följande till stöd för yrkandet.

Behov av miljökonsekvensbeskrivning

Kommunen har i planbeskrivningen kommit fram till att det inte är nödvändigt att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning trots att det både i naturvärdesinventeringen och i länsstyrelsens granskningsyttrande framkommer att det inom planområdet finns fiskgjuse, brun gräsfjäril och flodkräfta, som är skyddsvärda arter enligt artskyddsförordningen. Dessutom framgår det i antagandehandlingen att sjön Stor-Emsen och Emsälven har måttlig ekologisk status.

Planen tillåter nybyggnation av 35 permanentbostäder. En så pass stor byggnation bör medföra att en miljökonsekvensbeskrivning ska göras, eftersom det är uppenbart att skyddsvärda arter och närliggande vattendrag kan påverkas av detaljplanen. Vattendragen kan komma att påverkas både av va-frågan och byggnationen i övrigt. Kommunen har överhuvudtaget inte gjort någon avvägning av huruvida en miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas utan har bara konstaterat att det inte behövs. Kommunen har därmed inte fullgjort sin skyldighet enligt 6 kap. 5 och 6 §§ miljöbalken. Kommunen borde särskilt i enlighet med 6 kap. 6 § 1 MB identifierat omständigheter som talar för och emot en betydande miljöpåverkan.

Detta har kommunen inte gjort, trots att ovanstående faktorer talar för att en miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas. Eftersom kommunen inte har fullgjort sin skyldighet enligt ovanstående föreligger grund för upphävande av antagandebeslutet.

Upphävande av strandskydd

Beslutet att anta detaljplanen innebär att strandskyddet kommer att upphävas inom de områden som omfattas av strandskydd med stöd av 7 kap. 18 d § miljöbalken. Kommunen har anfört att detaljplanen bidrar till utvecklingen av landsbygden genom att möjligheterna till permanentboende i anslutning till tätorten Högboda skapar goda förutsättningar för underlag till kollektivtrafik och serviceunderlag till handel. Enligt 7 kap. 18 e § MB avses med område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen vid tillämpningen av 18 d § ett område som är lämpligt för utveckling av landsbygden, är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt och endast har en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften i eller i närheten av tätorter.

Högboda är för det första inte ett lämpligt område för utveckling av landsbygden. Som flera av dem angett i sina granskningsyttranden är det inte troligt att de som bosätter sig inom planområdet skulle arbeta eller använda serviceinrättningar i Högboda, eftersom den enda serviceinrättning som finns i Högboda är en lanthandel. Det medför att de boende istället skulle använda serviceinrättningar och arbeta i Kil (ca 21 km från planområdet), Karlstad (ca 40 km från planområdet) eller Arvika (ca 37 km från planområdet). Byggnation av 35 nya permanentbostäder skulle knappast leda till att ytterligare servicemöjligheter blev tillgängliga i Högboda eller att kollektivtrafikens användning skulle utökas mer än marginellt. Dessutom kommer strandskyddets syften inte att kunna tillgodoses om strandskyddet upphävs inom planområdet, eftersom det ändrar karaktär från skogsområde till bostadsområde vilket har en uppenbar privatiserande effekt och skulle avhålla allmänheten från att nyttja strandområdet. Det är heller inte fråga om att upphäva strandskyddet i begränsad omfattning. Eftersom det enligt ovanstående

inte finns förutsättningar för att upphäva strandskyddet ska antagandebeslutet upphävas även på denna grund.

Otillräcklig intresseavvägning

Det är uppenbart att en byggnation av 35 nya permanentbostäder i direkt anslutning till befintligt fritidshusområde har en betydande påverkan på fritidshusområdet. Om planen genomförs kommer störningar i form av ökad trafik, ökad närvaro av människor i tidigare ostörd miljö och ökade ljudemissioner uppstå. Kommunen har inte gjort någon intresseavvägning mellan deras rätt att fortsatt kunna nyttja sina fastigheter utan att behöva stå ut med ovanstående störningar och de eventuella fördelar som antagandet av detaljplanen skulle kunna ha, utan endast konstaterat att några störningar inte kommer att uppstå. Även på denna grund ska således antagandebeslutet upphävas.

– Klagandena har till stöd för sitt yrkande att detaljplanen ska upphävas även åberopat vad de anfört i granskningsyttranden under planprocessen.

J.G. (Z) har i sitt granskningsyttrande anfört i huvudsak följande. Enligt planbeskrivningen ska tomter i området upplåtas för småhus i en lantlig miljö. Detta stämmer inte då husen är planerade att vara 140–300 m². De kan knappast kallas småhus och kommer att påverka områdets utformning avsevärt. Placeringen av vattenreningsverket, med risk för dålig lukt, är inte lämplig då den kommer väldigt nära gränsen till hans fastighet där han skulle kunna komma att bygga hus. Placeringen av vattenreningsverket är inte heller lämplig då vattenområdet utanför används som badplats. Den tänkta båtbyggan kommer för nära fritidsområdets befintliga brygga. Vattenområdet används som badplats och med två båtbyggor så nära varandra blir det riskfyllt att bada. Om byggor med stenkistor eller stensatta byggor skulle anläggas kan de hindra vattenströmningen och leda till igenväxt. Inom planområdet finns ett rikt djurliv som skulle försvinna om byggnationerna kommer till stånd och det som i dag ger livskvalitet kommer att försvinna. Ett så stort område med flertalet stora bostadshus

kommer att medföra att störningseffekten blir stor för dem som bor på intilliggande fastigheter.

A.K. (Å) har i sitt granskningsyttrande anfört i huvudsak följande. Detaljplanen förändrar områdets karaktär från fritidshusområde till bostadsområde. Kommunen bör ompröva storleken på byggrätterna i planen så att de passar in i befintligt fritidshusområde. Hon känner stark oro för störningar från den nya lokalgatan och risken är uppenbar att hennes fastighet blir passage mellan det nya området och befintlig bebyggelse. Hon är starkt frågande till den nya bryggan (småbåtshamnen), både vad gäller storlek och placering. Som hon har uppfattat det ska den placeras rakt nedanför en avloppsanläggning. Hon är delägare i befintlig båtbygga, men det har inte förts någon dialog med dem som bryggägare om någon ny bygga. För planens trovärdighet bör vidare undantaget avseende va-lösning för de fyra första villorna utgå ur planen.

A.L.(Ä) har i sitt granskningsyttrande anfört i huvudsak följande. I omgivande sommarstugeområde har husen en maximal byggyta på 80 kvm, medan den tilltänkta byggytan i närliggande område anges till mellan 130 – 300 kvm, med några av husen i två plan. Detta harmonierar inte med befintliga byggnader. Stigen utefter sjön mot udden används flitigt av de närboende. Enligt detaljplanen ska stigen ”stängas av” med ett båthus och en båtbygga, vilket kommer att göra att det blir svårt att passera utan att få känslan att passera på annans tomt. För att tydliggöra gränsen mellan strandlinjen och tomterna måste det till en hög häck, alternativt ett högt staket, som markerar gränsen. I planen beskrivs att bryggan ska vara dimensionerad för tio båtar. Troligen vill alla som bosätter sig vid en sjö på landet ha tillgång till en båtplats. Hon ifrågasätter vad övriga båtar kommer att hamna och om sjölivet kommer att klara av den ökade belastningen.

L.J. och I.W. och (Ö) har i sitt granskningsyttrande anfört i huvudsak följande. De är oroliga för ljud- och luktstörningar från avloppsanläggningen vid deras fritidshus och förordar att den

förläggs i det läge (B) som är längst bort från deras fastighet. De ifrågasätter storleken på bryggan och dess placeringen nedanför en avloppsanläggning. Undantaget avseende va-lösning för de fyra första villorna bör utgå ur planen. Undantaget ger ett starkt intryck av att det enda som blir verklighet av den omfattande exploateringen i planen är fyra villor på udden och lokalgatan över kalhygget (A). Fyra villor kan rimligen inte uppfylla intentionen i LIS, som utgör grund för undantaget för strandskydd. Enligt länsstyrelsen har sjön dessutom en övergödningsproblematik.

Kils kommun har motsatt sig att detaljplanen upphävs och har i huvudsak anfört följande. I granskningsutlåtandet redogörs för de synpunkter som inkom under granskningsförfarandet och kommunens inställning till dessa. Det stämmer inte att det har funnits ett behov av att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning. Reglerna i aktuella delar av plan- och bygglagen och miljöbalken innebär att en kommun ska göra en bedömning av om en detaljplan kan antas medför betydande miljöpåverkan. Detta gjordes av Kils kommun i form av den behovsbedömning, daterad den 25 september 2015, som föregick antagandet. Detta klargörs tydligt på sidan 4 i planbeskrivningen. Behovsbedömning gjordes tidigt i projektet och har senare inte kommit att ifrågasättas av länsstyrelsen. De krav som ställs vid upprättande av detaljplaner i 6 kap. 6 § miljöbalken har mot denna bakgrund uppfyllts. Någon grund för påstående att en miljökonsekvensbeskrivning trots detta skulle fordras finns således inte.

Frågan om upphävande av strandskyddet och de byggnationer som kommer att tillåtas inom tidigare strandskyddat område har behandlats mycket omfattande under planprocessen i allmänhet och under fasen med granskningsutlåtande i synnerhet. I granskningsutlåtandet klargörs kommunens inställning till de inkomna synpunkterna. För att sammanfatta kommunens inställning i frågan så kan följande klargöranden göras. I kommunens översiktsplan har det område som omfattas av nu aktuell detaljplan specifikt pekats ut som ett s.k. LIS-område. Detta genom det tematiska tillägget till nu gällande översiktsplan. Länsstyrelsen har vidare i sitt granskningsyttrande över det tematiskt tillägg till översiktsplanen inte haft några

invändningar mot LIS-utpekandet. Genom utpekandet skapas möjlighet att begagna sig av de tillkommande reglerna för dispens som anges i 7 kap. 18 d-e §§ i miljöbalken. Den avvägning som ska ske enligt dessa paragrafer är de som redogörs för på sidorna 9–10 i planbeskrivningen. Upphävande av strandskyddet inom delar av detaljplanen bedöms nödvändigt för att möjliggöra en utveckling av områden som är att betrakta som landsbygd. Frågan har alltså hanterats helt i linje med de regler som finns och det kan inte anses finnas några brister i resonemanget eller i avvägningen som är gjord i planbeskrivningen.

Närheten till vatten är centralt för frågor som gäller exploatering av mark på landsbygden. Viljan att bosätta sig nära vattnet är mycket stor i alla delar av landet och detta måste kommunen alltid väga in i bedömningen. För samtidigt som intresset finns så krävs också att detta kan ske på platser som är lämpade för exploatering och där allmänhetens intressen inte påverkas i allt för hög grad. Det aktuella området har särskilt pekats ut som lämpligt för utveckling av landsbygden och det som klagandena har anfört i dessa delar är i grunden inga egentliga skäl för att kunna göra en annan bedömning. Det är enskilda intressen som står emot allmänna intressen och där anser Kils kommun att de allmänna intressena väger tyngre. Det är denna bedömning som kommunen ska göra inom ramen för det kommunala planmonopolet.

Det är inte korrekt att en avvägning inte har gjorts kring de frågor som klagandena tar upp. I planbeskrivningen redogörs för kommunens avvägningar, bl.a. under rubriken "Förutsättningar och förändringar". Kontentan av avvägningarna är att nyttan av detaljplanen väger över dess eventuella nackdelar.

DOMSKÄL

Klagorätt

Ett beslut om att anta en detaljplan får enligt 13 kap. 8 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL, och 42 § förvaltningslagen (2017:900) överklagas av den som beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. Enligt praxis anses beslut om att anta en detaljplan angå ägare till de fastigheter som ligger inom planområdet,

direkt gränsar till planområdet eller endast skiljs åt från planområdet av en gata eller väg. Skulle en fastighet i nära grannskap vara berörd på något särskilt sätt kan också den omständigheten föra med sig att beslutet angår ägaren så som förutsätts för ett överklagande.

L.A.s (C), L.A.s (D), C.B.s (E), H.B.s (F), P.F.s (G och H), M.F.s (I), S.H.s (J), G.K.s (K), G.M.s (L), A-K.N.s (M), B.N.s (N), K.N.s (O), B.O.s (P, T.O.s (Q), B.O.s (R), R.O.s (S), L.R.s (T och U, A.S. (V), H.K.S.s (X) och T.S.s (Y) fastigheter ligger inte inom planområdet, gränsar inte direkt till det och skiljs inte heller åt från det endast av en väg. Deras fastigheter är belägna på varierande avstånd från planområdet.

Ingen av fastigheterna är belägen på så sätt att den planerade bebyggelsen förutsätter genomfartstrafik vid deras fastighet. Inte heller med beaktande av vad klagandena har anfört i övrigt bedömer domstolen att detaljplanens genomförande har sådan effekt gentemot någon av dem att de kan anses särskilt berörda. Kommunens beslut att anta detaljplanen kan därför inte anses angå dem på ett sådant sätt att de har rätt att klaga över beslutet. Deras överklaganden ska därför avvisas.

J.G. (Z), A.K. (Å), A.L.(Ä), I.W. (Ö) och L.J. (Ö) äger fastigheter som gränsar till planområdet samt har yttrat sig under planprocessen hos kommunen. De är därmed klagoberättigade.

Målet i sak

Allmänna utgångspunkter för mark- och miljödomstolens prövning

Den domstol som prövar ett överklagande av ett beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan ska endast pröva om det överklagade beslutet strider mot någon rättsregel på det sätt som klaganden har angett eller som framgår av omständigheterna (13 kap. 17 § PBL). Om domstolen vid prövningen finner att beslutet strider mot en rättsregel, ska beslutet upphävas i sin helhet. Annars ska beslutet fastställas i sin helhet. Om kommunen har medgett det, får dock beslutet upphävas i en viss del eller ändras på annat sätt.

Genom en bestämmelse i detaljplanen för Södra Grimstad har strandskyddet upphävts för vissa delar av planområdet. Strandskyddet har bl.a. upphävts med stöd av den kommunala översiktsplanens (ÖP2010) tematiska tillägg om områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden). Som skäl för att beslutet om att anta detaljplanen ska upphävas har i överklagandet (med där gjorda hänvisningar till yttranden under kommunens granskningsförfarande) bl.a. anförts att Högboda inte är ett lämpligt område för att utveckla landsbygden, att upphävandet av strandskyddet för bostadsområdet skulle få en privatiserande effekt och avhålla allmänheten från att nyttja strandområdet samt att den planerade bryggan med tillhörande gemensamhetsanläggning innebär att stigen längs med stranden skulle ”stängas av” och göra det svårt att passera utan att få känslan att passera på annans tomt. Vidare har storleken på den tänkta båtbyggnaden ifrågasatts samt dess placering i närhet av befintlig byggnad i fritidshusområdet intill planområdet.

Av 4 kap. 17 § PBL framgår att en kommun i en detaljplan får upphäva strandskydd enligt 7 kap. miljöbalken (1998:808), MB, om det finns särskilda skäl för det och om intresset av att ta området i anspråk på det sätt som avses med planen väger tyngre än strandskyddsintresset. Vidare framgår att bestämmelserna i 7 kap. 18 c-18 g §§ MB ska tillämpas på detaljplanebestämmelser om upphävande av strandskydd.

Som särskilt skäl vid prövningen av en fråga om upphävande av eller dispens från strandskyddet inom ett LIS-område får även beaktas om ett strandnära läge för en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd bidrar till utvecklingen av landsbygden (7 kap. 18 d § MB). Ett LIS-område ska vara lämpligt för utvecklingen av landsbygden och vara av ett sådant slag och ha en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt (7 kap. 18 e § första stycket 1 och 2 MB). En översiktsplan kan ge vägledning vid bedömningen av om en plats ligger inom ett LIS-område, men är inte bindande (7 kap. 18 e § andra stycket MB).

Är det utpekade området ett LIS-område enligt 7 kap. 18 e § MB?

För att i ett enskilt fall kunna tillämpa de särskilda grunderna i 7 kap. 18 d § MB för att ge dispens från strandskyddet måste det först avgöras om den plats som dispensen avser ligger inom ett LIS-område (prop. 2008/09:119 s. 107 f.).

Detaljplanen för Södra Grimstad medger att delar av fastigheterna A, B och C bebyggs med bostäder. De två senare fastigheterna utgör, tillsammans med ett befintligt fritidshusområde i väster, ett av tre områden vid sjön Stor-Emsen som kommunen har pekat ut som lämpliga LIS-områden i det tematiska tillägget till översiktsplanen.

I det tematiska tillägget anges bl.a. följande om de tre utpekade LIS-områdena kring sjön Stor-Emsen.

”Genom utpekande av LIS-områden vid Stor-Emsen kan underlaget för kollektivtrafiken (buss och tåg via i första hand Högboda station) främjas samt serviceunderlaget i Högboda stärkas, vilket är viktigt för utvecklingen på landsbygden.

Inom föreslagna LIS-områden finns inga kända kulturmiljöintressen. [...]

Naturvårdsintressena vid sjön bedöms inte påverkas negativt, då det vid ändring av detaljplanen vid Brevik föreskrivs hänsyn till skogsklocka inom området. I övrigt finns inte några, nu kända, naturvärden. Vattenkvaliteten i sjön är i dag god, både med avseende på ekologisk och kemisk status. Säkerställande av långsiktigt hållbara VA-lösningar är en förutsättning för att detta tillstånd ska kunna gälla även fortsatt.

Friluftsvärden runt sjön är av lokal art och bedöms inte påverkas. I samband med detaljplanering ska eventuella lokala värden inom LIS-området identifieras och om möjligt respekteras, samtidigt som fri passage ska lämnas.”

Länsstyrelsen har inte haft någon invändning mot utpekandet av Södra Grimstad som LIS-område. När reglerna om ett differentierat strandskydd och bestämmelser om LIS infördes uttalades i förarbetena att det normalt inte finns anledning att frångå den bedömning som kommunen har gjort genom redovisningen i översiktsplanen, särskilt om länsstyrelsen i sitt granskningsyttrande inte anmärkt mot redovisningen (a. s. 58).

Vid tidpunkterna för kommunens utpekande av LIS-områden och länsstyrelsens granskning omfattades Stor-Emsen av utökat strandskydd om 200 meter. Enligt nu gällande regler omfattas området endast av det generella strandskyddet om 100 meter. Utpekandet av Södra Grimstad som LIS-område i tillägget till översiktsplanen är alltså baserat på att ett större område omfattas av strandskydd än vad som i dag är fallet. Mark- och miljödomstolens bedömer emellertid inte att det framkommit skäl att ifrågasätta att de avvägningar som kommunen har gjort vid utpekandet av LIS-områdena är relevanta även för det mindre område som omfattas av strandskydd i dag. Det har inte heller i övrigt framkommit något i målet som tydligt talar för att kommunens redovisning och utpekande av området bör ifrågasättas. Mark- och miljödomstolen noterar i sammanhanget att det av länsstyrelsens granskningsyttrande och planbeskrivningen framgår att Stor-Emsen har måttlig ekologisk status samt icke god kemisk ytvattenstatus med hänsyn till överallt överskridande ämnena PBDE, kvicksilver samt kvicksilverföreningar. Detta förändrar emellertid inte domstolens bedömning. Området får därmed anses utgöra ett sådant LIS-område som avses i 7 kap. 18 e § MB.

Finns det särskilda skäl för att upphäva strandskyddet?

För att det ska föreligga särskilda skäl att upphäva strandskyddet inom ett LIS-område ska det strandnära läget för åtgärden bidra till utvecklingen av landsbygden. Med åtgärder som främjar landsbygdsutvecklingen avses bl.a. åtgärder som långsiktigt kan antas ge positiva sysselsättningseffekter och som kan bidra till att

upprätthålla serviceunderlaget i landsbygder. Det kan till exempel tänkas handla om tillkomst av bostäder för permanent- och fritidshusboende i syfte att upprätthålla ett ekonomiskt och personellt underlag för olika former av kommersiell och offentlig service (a. prop. s. 64). Enligt förarbetena bör det inte ställas orimligt höga krav på utredning som visar att en åtgärd långsiktigt bidrar till utvecklingen av landsbygden, utan en övergripande bedömning får göras av hur den planerade åtgärden kan bidra till ökad ekonomisk aktivitet på orten eller i bygden på längre sikt (a. prop. s 107).

Upphävande av strandskydd för bostäder

Mark- och miljödomstolen bedömer inte att det finns skäl att ifrågasätta kommunens generella bedömning att en ökning av befolkningen kan stärka servicen i Högboda. Domstolen bedömer därmed att planerade nya permanentbostäder i området kan bidra till ökad ekonomisk aktivitet på orten på längre sikt genom att befolkningstillskottet både skapar underlag för den lokala service som i dag finns och kan skapa underlag för ökad service (jfr Mark- och miljööverdomstolens avgörande MÖD 2019:2). Särskilda skäl enligt 7 kap. 18 d § MB finns därmed för att upphäva strandskyddet för tomterna avsedda för bostäder.

Ett beslut om att upphäva eller ge dispens från strandskyddet ska emellertid inte omfatta ett område som behövs för att mellan strandlinjen och byggnaderna eller anläggningarna säkerställa fri passage för allmänheten och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet (7 kap. 18 f § MB). I förarbetena till bestämmelsen anges att området behöver ha en sådan omfattning att det i praktiken inte avhåller allmänheten från att passera och att områdets bredd normalt bör vara minst några tiotals meter, men att detta kan variera beroende på förhållandena på platsen, lokala byggnadstraditioner m.m. (prop. 2008/09:119 s. 112).

I planbeskrivningen anges att planområdet primärt utgörs av produktionsskog och ett större återplanterat kalhygge. Vidare anges att C närmast stranden består av en strandremsa på cirka 20 meter med fina äldre, kvarlämnade tallar och yngre uppslag av löv- och barrträd samt att B domineras av granskog som är i sista gallringsfasen eller slutavverkningsbar med

inslag av fina tallar utmed strandlinjen. Det anges därtill att det är längs stranden som de största naturvärdena finns (klass 4) enligt gjord naturinventering och att naturen där är relativt opåverkad och avverkningen skett varsamt, framför allt vad gäller viken i öster (s. 7). Av planbeskrivningen framgår även att det finns en tydlig stig längs hela strandkanten (s. 9).

Kommunen anser att planen skapar förutsättningar för att passera längs med strandkanten utan att känna bebyggelsens och tomtmarkens privatiserande effekt. Storleken på området för fri passage mellan tomterna och strandlinjen varierar mellan cirka 18 och 40 meter. Frågan är om detta avstånd är tillräckligt för att säkerställa fri passage för allmänheten längs med strandkanten.

Variationen i storlek på den fria passagen har motiverats med variationer i terrängen och förekomsten av naturliga avgränsningar. Enligt mark- och miljödomstolens mening framgår det emellertid inte av planbeskrivning eller granskningsutlåtande vilken betydelse dessa förhållanden har haft för utformningen av tomterna närmast strandlinjen och vilka avvägningar som har gjorts beträffande storleken på tomterna i förhållande till storleken på den fria passagen. Det noteras att byggnadsarean för tomterna inom det strandskyddade området begränsas till 25 procent av fastighetens area och inte tillåts överstiga 300 kvm. Vidare har en bestämmelse införts om att fastighetsgränsen ska markeras med synlig gräns mot naturmark. Detaljplanen innehåller emellertid inga begränsningar av bostädernas placering på tomterna, vilket möjliggör att bostäder uppförs intill tomtgränsen mot strandområdet. Vidare tillåts byggnader uppföras i två våningar och någon begränsning i byggnadshöjd finns inte. Enligt mark- och miljödomstolen möjliggör detaljplanen för en byggnation av tomterna som kan komma att avhålla allmänheten från att vilja röra sig längs med strandområdet, särskilt i de områden där passagen är som smalast. Någon närmare analys av hur en byggnation enligt vad planen tillåter kan komma att upplevas från området som är tänkt som fri passage saknas i planhandlingarna. Mark- och miljödomstolen bedömer mot denna bakgrund att detaljplanen inte säkerställer fri passage för allmänheten mellan tomterna och strandlinjen.

Upphävande av strandskydd för gemensam brygga för intilliggande fastigheter (W₁)

Detaljplanen innebär även att strandskyddet upphävs för en gemensam brygga för intilliggande fastigheter (W₁), för markområde tillhörande bryggan (V₁) och för en grillplats med vindskydd (N₁).

Som särskilt skäl för att upphäva strandskyddet i ett vattenområde avsett för en gemensam brygga hänvisas i planbeskrivningen till att det är ett utpekad LIS-område och till att bryggan för sin funktion måste ligga vid vattnet. Det anges vidare att det ligger en stor attraktivitet i att få tillgång till en båtplats i närheten av sin bostad när man bor ett strandnära läge och att anläggandet av en gemensam brygga bedöms bättre än att det förläggs flera mindre bryggor längs stranden. Av planbeskrivningen framgår vidare att den gemensamma bryggan i första hand är avsedd för de boende inom planområdet (s. 10 och 13).

Av planbeskrivningen framgår inte om kommunen anser att bryggan i sig bidrar till utvecklingen av landsbygden. Inte heller av det tematiska tillägget till översiktsplanen om LIS-områden framgår på vilket sätt bryggan skulle kunna få en långsiktigt ekonomisk påverkan lokalt eller regionalt. I det tematiska tillägget anges att möjligheter till båtplats bör finnas inom LIS-området då det är en tillgång för boendekvaliteten. Enbart antagandet att bryggan i någon mån kan bidra till att öka attraktiviteten för de närliggande fastigheterna är inte tillräckligt för att det ska vara visat att bryggan bidrar till landsbygdsutvecklingen på ett sådant sätt som krävs för strandskyddet ska upphävas (jfr Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 11 oktober 2017 i mål nr M 3248-17). Domstolen noterar därtill att det i det tematiska tillägget till översiktsplanen anges att båtplatser inom LIS-områdena ska anordnas på (en i varje område) gemensam plats där områdets behov av bryggor ska tillgodoses. Inom LIS-området, som även omfattar befintlig fritidshusbebyggelse i väst, finns redan en båtbygga. Mark- och miljödomstolen anser inte att kommunen har visat att bryggan bidrar till utvecklingen av landsbygden på ett sådant sätt att särskilda skäl för att upphäva strandskyddet finns med stöd av 7 kap. 18 d § MB.

Att en brygga för sin funktion måste ligga vid vatten är inte i sig tillräckligt skäl för att upphäva strandskyddet (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom den 9 maj 2014 i mål M 9186-13). Praxis på området är strikt. Mark- och miljödomstolen kan konstatera att detaljplanen innebär att strandskyddet upphävs för ett relativt stort vattenområde på cirka 3 100 m², vilket ger plats för avsevärt fler än de tio båtar som uppges vara intentionen med upphävandet. Bryggan är vidare avsedd framförallt för de boende i området. I närområdet finns därtill redan en brygga. Det har inte framkommit att möjligheten att samlokalisera den planerade bryggan med befintliga brygganläggning har utretts av kommunen. Mark- och miljödomstolen bedömer inte att det framkommit att intresset av att ta området i anspråk på det sätt som avses med planen väger tyngre än strandskyddsintresset varför det inte heller finns förutsättningar för att upphäva strandskyddet med stöd av 7 kap. 18 c § 3 MB.

Upphävande av strandskydd för mark tillhörande gemensam brygga (V₁)

I anslutning till vattenområdet har strandskyddet upphävts för markområde tillhörande bryggan (V₁). En del av området är reserverat för en gemensamhetsanläggning med högsta tillåtna byggnadshöjd tre meter. Mellan detta område och vattenområdet har strandskyddet upphävts för ytterligare ett område, cirka 20 meter brett. Området, som är reserverat för gemensamhetsanläggning, är prickmarkerat och får alltså inte bebyggas. Av planbeskrivningen framgår att marken ska höra till bryggan och kunna användas för angöring samt uppförande av enklare redskapsbodar samt möjliggöra en enklare ramp för iläggning av båtar (s. 13). Under fastighetsrättsliga frågor i planbeskrivningen anges vidare att föreslagen båtbygga och tillhörande förråd/bastu/föreningslokal (W₁ och V₁) föreslås organiseras genom inrättande av en gemensamhetsanläggning och skötas av en samfällighetsförening (s. 18).

Vad gäller utrymmet att upphäva strandskyddet för gemensamhetsanläggningen, V₁, med hänvisning till utvecklingen av landsbygden som särskilt skäl konstaterar mark- och miljödomstolen att det inte finns anledning att göra en annan bedömning än den som domstolen gjort ovan beträffande bryggan. Domstolen bedömer alltså

inte att det finns särskilda skäl för att upphäva strandskyddet för området V₁ med hänvisning till att anläggningen bidrar till utvecklingen av landsbygden.

I planbeskrivningen anges att det endast är en mindre del av fastigheten C som påverkas av den gemensamma småbåtshamnen. Vidare anges att den stig som finns längs stranden säkerställs över området som tillhör den gemensamma båtbyggnaden genom det prickade området av V₁. Mark- och miljödomstolen bedömer emellertid att det finns en betydande risk att området, som är reserverat för gemensamhetsanläggningar, trots att det inte får bebyggas kommer att uppfattas som privat och ha en avhållande effekt på allmänhetens vilja att röra sig i området. Det finns därför skäl att ifrågasätta om det kommer att fylla funktionen av fri passage. Möjligheten för allmänheten att passera ovanför området V₁ är därtill begränsad av den tekniska anläggningen som är placerad där, samt av lokalgatan, varför den aktuella passagen är särskilt viktigt.

Upphävande av strandskydd för grillplats med vindskydd (N₁)

Detaljplanen innebär vidare att strandskyddet upphävs för ett område intill viken i öster. Enligt planbestämmelsen är området avsett för grillplats med vindskydd och en gemensamhetsanläggning föreslås inrättas för området. Av planbeskrivningen framgår att området tidigare har använts av allmänheten för grillning, men att det har växt igen och skulle behöva röjas för att skapa en öppen yta. Något särskilt skäl, kopplat till utvecklingen av landsbygden, för att upphäva strandskyddet för det aktuella området har inte anförts av kommunen. Något sådant skäl har enligt domstolen inte heller framkommit. Därtill kan domstolen konstatera att det inte framgår av planbeskrivningen eller granskningsutlåtande vilka avvägningar som kommunen har gjort mellan de boendes intresse av att ta området, som sträcker sig ned till strandlinjen, i anspråk och allmänhetens intresse av att kunna röra sig längs med det strandskyddade området. Mark- och miljödomstolen bedömer inte att det framkommit några särskilda skäl för att upphäva strandskyddet för området.

Sammanfattande bedömning

Mark- och miljödomstolen bedömer sammanfattningsvis att kommunen inte har visat att det finns särskilda skäl för att upphäva strandskyddet inom områdena med planbestämmelser W₁, V₁ och N₁ med tillämpning av bestämmelserna om LIS. Det har inte heller visats att det i övrigt finns särskilda skäl att upphäva strandskyddet inom dessa områden. Detaljplanen innebär vidare inte att kravet på fri passage mellan strandlinjen och byggnaderna, respektive anläggningarna, säkerställs för allmänheten. Syftet med strandskyddet är bl.a. att trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden. Eftersom upphävande av strandskyddet är en förutsättning för att kunna genomföra planen föreligger skäl att upphäva detaljplanen. Av 13 kap. 17 § PBL följer att beslutet att anta detaljplanen ska upphävas i sin helhet. Skäl för att pröva de övriga invändningar som anförts i överklagandena saknas därmed.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 8 mars 2022

Kristian Andersson

Gunnar Åkerlund

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Kristian Andersson, ordförande, och tekniska rådet Gunnar Åkerlund. Föredragande har varit beredningsjuristen Pernilla Bergh.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.